

Gaziantep’te Zanaatler: Semercilik, Çulculuk ve Palancılık Craftsmanship in Gaziantep: Saddle-making and Gunny sack making

Süleyman FİDAN*

Özet

Gaziantep, geleneksel mesleklerin günümüzde hâlen icra edildiği illerden biridir. Bu mesleklerin yaşaması şüphesiz arz-talep ilişkisine bağlıdır; fakat mesleklerin güncellenerek gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için, konuyla ilgili yapılacak akademik çalışmaların önemi büyüktür. Bu bakış açısından hareketle Gaziantep’teki geleneksel mesleklerden semercilik/palancılık/çulculuk çalışmanın konusu olarak belirlenmiştir. Aslında makaleye konu olan semercilik, çulculuk, palancılığın yanında eyercilik, kedencilik, hamutçuluk gibi alanlar da ayrı ayrı birer meslek dalıdır. Ancak bunlar, makineleşme ve toplu üretim nedeniyle az sayıda usta tarafından aynı çatıda icra edilen meslek görünümüne dönüşmüştür. Literatür taraması ve alan araştırması neticesinde elde edilen verilerle oluşturulan çalışmada öncelikle mesleğin kısa tarihine yer verilmiş; sonrasında tarihi süreç içerisindeki yaygınlığını vurgulamak için meslekle ilgili atasözleri ve deyimler sıralanarak bunlar hakkında değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışmada ayrıca çulun yapım süreci ve bu süreçte kullanılan malzemeler tanıtılmıştır. Çalışmanın sonucu olarak, mesleğin günümüzdeki durumu genel olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca mesleğin geleceği ile ilgili çıkarımlarda bulunularak mesleğin yaşaması için koruma önerilerinde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Geleneksel meslekler, el sanatları, soküm, binek hayvanları, eyer.

Abstract

Gaziantep is one of the cities where traditional professions have been already performed. It is fact that supply-demand balance is a determinant in terms of these occupations’ future, however, academic studies on traditional professions have an essential role in carrying of traditional knowledge about them to next generation as well. Therefore, saddle-making/gunny-making/pad-making, one of the traditional occupations is determined as the subject of this study. Actually saddle-making, gunny-making, pad-making, horse collar-making are several traditional occupations but because of mechanization/ mass production, all of these have been transformed into an occupation that has been performed by single craftsman. In this study containing certain information which is obtained by literature search and field study, a short history of the profession is mentioned at first. Following, idioms and proverbs about the occupation are evaluated in order to show its prevalence throughout history. Moreover, the process of making a gunny and materials used in making it are introduced. As a result of the study, current situation of the occupation is evaluated. Also, certain suggestions on actualizing of the profession are made.

Keywords: Traditional professions, handicrafts, Intangible cultural heritage, the mounts, saddle.

Giriş

Semer genel anlamda beygir, katır, eşek gibi yük hayvanlarının sırtına vurulan, ana yapının üzerine ağaç iskelet geçirilerek üretilen, genellikle yük taşımak için, bazen de biniş amaçlı kullanılan bir araçtır. Batı kaynaklı semer sözcüğünün Rumcadan Türkçeye, Türkçeden de Bulgarca ve Sırpça gibi Balkan dillerine geçtiği düşünülmektedir (Eren, 1999, s. 361). Yörelere göre semerin işlevlerine benzeyen; ancak yapım tekniği, aksesuar, kullanılan malzemede farklılaşma gibi hususlarda semerden ayrılan araçlara da semer denilmesi anlam kargaşasına yol açmaktadır. Anadolu’da “palan, paldım, kürtün, gürtün, binim, göçek, peki, çul” adları semer yerine de kullanılmaktadır (Taner, 1986, s. 377). Bu çalışmada anlam kargaşasına giderebilmek için semer sözcüğü, üzerine ağaç iskelet geçirilerek oluşturulan ürünleri ifade etmek için kullanılmıştır. İşlev açısından semere benzeyen, ağaç iskeletin olmayışı ve deri bölümlerle ondan ayrılan, Gaziantep’te genellikle “çul” olarak ifade edilen bir diğer araç ise “palan”dır. Palan, Farsça kökenli bir sözcüktür ve yük hayvanlarına, bazen de ata vurulan bir çeşit eyer olarak ifade edilmektedir (Şemseddin Sami, 1996, s. 346). Palan, semere göre daha geniştir ve birden fazla binici için daha elverişlidir. Semer ise palana göre daha fazla yük monte edilecek şekilde üretilmektedir.

Semerin ve palanın ilk ne zaman ortaya çıktığı konusunda farklı görüşler ortaya atılmıştır. Nuri Taner’in (1986) verdiği bilgilere göre Mısır, Mezopotamya ve Anadolu

* Dr., Gaziantep Üniversitesi, Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı, suleymanfidan@gantep.edu.tr

medeniyetlerine ait arkeolojik buluntu, kabartma ve duvar resimlerinde hayvanların sırtlarında yük taşımaya yarayan bir araç yerleştirdikleri tespit edilmiştir. N. Taner, ayrıca Arap ve Farsların da semeri kullandığını belirterek Türklere de bu milletler aracılığıyla geçmiş olma ihtimali üzerinde durmaktadır. Buna karşılık Türklere de “eyer”in varlığına işaret etmektedir. Bu hususta eski Türk medeniyetin at ve demircilik gibi iki ana unsur üzerine şekillendiğini, bunu koyun yetiştiriciliği ve dokumacılığın desteklediğini belirtmek gerekecektir. Dolayısıyla hayvan yetiştiriciliğinin merkezde olduğu Bozkır kültür çevresi için eyer, semer gibi araçların erken dönemden beri kullanılageldiği sonucu çıkmaktadır.

At, bozkır hayvanıdır. Atın ehilleştirilmesi ve atlı-çoban yaşama biçiminin ortaya konması Türklere dayanmaktadır. İnsanlık tarihinde ulaşılan bu başarı, kavimlerin ve diğer kültürlerin gelişmesinde fevkalade neticeler doğurmuştur (Kafesoğlu, 1998, s. 212-213). Başlıca meslekleri arasında demirciliğin yer alması, Türk topluluklarında demirin türlü amaçlara yönelik işlenmesi, ilkin binek hayvanı olarak kullanılan artırmıştır. Bu gelişim süreciyle birlikte bozkırlının ekonomik hayatında önemli bir yer tutan at, siyasî hayatta da önem kazanmaya başlamıştır. Savaşçılık yeteneği gelişirken, at sayesinde kazanılan hız kavramıyla birlikte hâkimiyet ruhu pekişmiş; at güçlü bozkır devletlerinin kurulmasında en önemli unsurlardan birisi hâline gelmiştir. At, bozkır insanının sosyal, siyasî, ekonomik ve dinî hayatında çok yönlü olarak rol oynamış ve bozkır kültürünün oluşumundan çok gelişiminde en önemli unsur olarak etkisini hissettirmiştir (Durmuş, 1997, s. 18-19). Bugün ortaya çıkarılan kurganlarda bozkırlı yaşam tarzının izleri ve ata verilen önem görülebilmektedir. Hunlar dönemine ait buluntularda eyerler, koşum takımları, süvari araç-gereçleri titizlikle ve ince bir sanatla oluşturulduğu görülmektedir (Bkz. Diyarbekirlioğlu, 1972). Bunun yanında bozkırlı insanın ata kutsiyet yüklediği, at ile yük taşınmasına müsaade etmediği; ancak değişen şartlar içerisinde beygir de denilen, iyi koşamayan, ama güçlü olan atlar çekim ve yük taşımada kullanılmaya başlandığı da düşünülmektedir.

Selçuklular dönemine gelindiğinde Farsçadan alıntılanan “palan” ifadesi toplumsal hayata girmiştir. Bu dönemde palancıların bir meslek zümresi olarak yer aldıkları bilinmektedir. Bu meslek grubunda olanlar ise “palan-ger” ve “palan-düz” ifadeleriyle adlandırılmıştır (Merçil, 2000, s. 38). Osmanlı döneminde de bu ifadelendirme devam etmiş, “sarayın has ahur halkı arasında palan yapanlar palan-duzân-ı hassa olarak isimlendirilmişlerdir” (Pakalın, 1971: II, s. 751). Evliya Çelebi ise Seyahatname’sinde (Dağlı vd., 2003, s. 601) “palan-düzân yani semerciler esnafı” ibaresiyle Yusuf Perendî piriğinde 500 dükkânda 1005 esnafın faaliyet gösterdiğinden bahseder. Aynı başlıkta semercilerin Ebû Zer-i Gıfari’nin Hz. Ali huzurunda kemer bağlayıp semercilere pir olduğundan ve Kerbela’da şehit düştüğünden de bahsedilerek mesleğe kutsiyet yüklenmektedir. Evliya Çelebi, o dönemde mesleğin revaçta olduğunu ise şu cümle ile izah eder: “İslâm ordusunda semerciler, nalbantlar, aşçılar, berberler ve bozacılar kadar makbul meslek ehli yoktur, büyük kâr edip hepsi silahlı geçip giderler” (Dağlı vd., 2003, s. 601).

“Tarihî süreç içerisinde yer alan gelişme ilerlemeyi; ilerleme değişmeyi; değişme de yeni terkipler ve yaratıcılıklar oluşturmayı beraberinde getirir. Toplum hayatındaki bu akışkanlık, süreklilik yeteneğine sahipse, kurduğu medeniyet/kültür de bir süreklilik gösterir” (Yıldırım, 2000, s. 33). Kültürel süreklilik içerisinde geleneksel meslekler de çağın şartlarına göre kendilerini dizayn ederek ilerlemişlerdir. Semercilik ve palancılık da Türkiye’nin hemen her yöresinde 20. yüzyılın son çeyreğine kadar canlılığını sürdürmüştür. H. Remzi Çitçi ve Ş. Sabri Yener’in aktardığı bilgiler, 1920’li yıllarda bu mesleğin Gaziantep’te yaygın bir şekilde varlığını sürdürdüğünü göstermektedir: “Topluca dükkânları Pazaryeri ile Gümüş Kasteli arasındaydı. Buraya Semerci Pazarı denirdi. Ayrıca Belediye Hanı ile İsmetpaşa İlkokulu arasında Odunpazarı’nda da dükkânları vardı. Semer yapıp satarlar ya da semer onanırlardı” (Çitçi ve Yener, 1971, s. 45). Ancak teknolojik gelişmeler, tarımda makineleşme, demografik

yapıdaki hareketlilik, ulaşım imkânlarının artması bu yüzyılın son çeyreğinde diğer geleneksel meslekler gibi semercilik ve palancılığın da kaybolan meslekler grubuna dâhil edilmesi sonucunu doğurmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2012 yılında hazırladığı bir rapora göre daha önce mesleğin icra edilmesine rağmen, bugün Oğuzeli, Karkamış, Araban ilçelerinde üretimin yapılmadığı; Şahinbey ve İslâhiye'de ise "üretimi azalan" geleneksel el sanatları arasında sıralandığı görülmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2012). Tarafımızca yapılan taramada ise İslâhiye'deki ustaya ulaşılammıştır. Günümüz itibariyle bu meslek Şahinbey'de bir ustayla, Nizip'te ise üç dükkânda altı ustayla olmak üzere Gaziantep'te devam ettirilmektedir.

Meslekle İlgili Deyim ve Atasözleri

Atasözleri ve deyimler, yaşanılan anda edinilen tecrübelerin söze yüklenerek gelecek kuşaklara aktarılmasını esas alan, ileriye yönelik sözlü kültür yaratmalarıdır. Atasözleri ve deyimler kuşakları söz unsuruyla birbirine bağlayan bir köprü gibidir. Bu sözlerin oluşum bağlamı incelendiğinde geçmiş toplumsal yaşamın izleri açıkça görülür. Semer, eyer, palan, çul gibi araçlar da atasözü ve deyimlerde yer almış, tecrübelerin paylaşımında mesajlar yüklenerek geleceğe aktarılmıştır. Semer ve diğer araçların toplumsal hayattaki yerini ve halk felsefesine yansımalarını görebilmek adına deyim ve atasözlerine bakılabilir.

Osmanlı döneminde ortaya çıkan "semer devirmek" deyimini, bugün "uygunsuz, kaba davranış sergilemek" anlamında kullanılmaktadır. Deyimin ortaya çıkışı ise Yeniçeri Ocağı mensuplarının bir "orta"dan başka bir "orta"ya geçmesi olarak kullanılmıştır. Semer deviren yeniçerinin ayrıldığı ortaya hakaret ettiği düşünülür, bu davranış hoş karşılanmaz. Hatta bir dönemde orta değiştiren bir yeniçerinin öldürüldüğünden de bahsedilir (Taner, 1986, s. 378). Kaynak kişilerimizden Çulcu Mustafa (K-1) da semercilik mesleğinin omuz gücüyle icra edildiğini, kazancın alın teri olduğunu vurgulayarak bir anlatıyı nakleder ve bu hikâyeden doğan "Gitti semer demek olmaz, geldi semer demek olmaz" atasözünü söyler:

Bir semerci ustası varmış. Kazandığı altınları, paraları dükkânın bir köşesinde duran eski bir semerin içinde biriktirmiş. Usta dükkândan ayrıldığı bir vakit, çırağı o semeri satmış. Ustası gelince de eski semeri iyi bir fiyata sattığını söylemiş. Adam kimseye bir şey diyememiş, sürekli hayallere dalarmış semer gitti diyerek. Her işinde 'gitti semer demek olmaz' diye sayıklıyormuş. Aradan belirli bir süre geçtikten sonra semeri alan kişi tekrar aynı ustanın yanına gelerek, 'usta bu semer hayvanın sırtına değıyor, yara yapıyor' diyerek tamir etmesini istemiş. Adam tanıdığı semerini, hemen almış. Semeri getiren adam gittiğinde de hemen semerin içini açarak biriktirdiği paraları ve altınları alıp semeri tamir etmiş. Helâl kazanılan paranın hiçbir yere gitmeyeceğini anlamış. Bu sefer de 'geldi semer demek olmaz' diye söylenmeye başlamış.

Bahsedilenler gibi ilgili mesleklerle ve ürünlerle ilgili sözlü kültür belleğine girmiş birçok deyim ve atasözü vardır. "deveyi havutuyla yutmak", "eşeğe gücü yetmeyip semerini dövmek", "eyer boşaltmak", "eyere de gelir, semere de", "eyer vurmak" yaygın olarak kullanılan deyimlerdir. Atasözlerini ise şu şekilde sıralayabiliriz¹:

Adam adamdır, olmasa da pulu; eşek eşektir, olmasa da çulu (atlastan olsa çulu).
At yiğidin altında aksar.
At, atlısını tanır.
Ata eyer gerek, eyere er gerek.
Atla eşeği ayıran semerdir.
Deveyi yük değil, zelber² yıkar.
Dost dostun eğerlenmiş atıdır.

¹ Örnekler, Ömer Asım Aksoy'un "Gaziantep Ağzından Ata Sözüleri" (1941) ile "Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü" (1984) adlı çalışmaları taranarak tespit edilmiştir.

² Zelber: Büyük yük üzerine konulan küçük yük; yük üstüne atılan öteberi.

Eğreti atın paldını³ yokuşta kırılır.
 Emanet eşeğin kuskunu⁴ yokuşta kopar.
 Emanet eşeğin yuları gevşek olur.
 Esrik devenin çulu eğri gerek.
 (Üsrük devenin çulu eğri gider.)
 Eşeğe altın semer vursalar yine eşektir.
 Eşeğe irahi içirmişler, çulunu bahşış vermiş.
 Eşeğe palanı yük olmaz.
 Eşek ölür semeri, insan ölür eseri kalır.
 Eyere de gelir, semere de.
 İşleyen eşeğin boynu boncuklu olur.
 Küheylan at, çul içinde de bellidir.
 Semeri ata, eyeri eşeğe vurmuş.
 Zerduz palan ursan eşek yine eşektir.

Yapımda Kullanılan Malzemeler

Ağaç: Semer yapımında, yatak kısmının üstüne geçirilen, yükün bağlanmasını ve dengede durmasını sağlayan iskelet. Ön ağacı, arka ağacı, yan ağacı ve parmak ağacı şeklinde bölümleri vardır. Genellikle gürgen ağacı tercih edilir.

Balmumu: Semerde dikişlerin daha dayanıklı olması için kullanılır.

Berdi: Bataklıklarda yetişen bir çeşit sazdır. Esnekliği, hafifliği ve dayanıklılığından dolayı tercih edilir. Semer ve çul yapımında dolgu malzemesi olarak yatak kısmında kullanılır. Eyer için tercih eden ustalar da vardır. Ayrıca kedene ve hamutta da kullanılır. Berdi, önceleri Adıyaman'ın Gölbaşı ilçesinden ve Bitlis'ten getirilirken, günümüzde Afyon'dan getirilmektedir.

Halı: Çul ve eyerin üst kısmına çekilen kırmızı Antep halısı.

Kazıl ipi: Kıldan bükülmüş, çuval dikmede kullanılan ip, sicim.

Keçe: Küçükbaş hayvanların yününden, dövülerek meydana getirilen kaba kumaş. Çulun yatak kısmında birkaç kat kullanılır. Kışın hayvanı sıcak tutması, yazın ise teri çekmesi için tercih edilmektedir.

Kınnap/hınnap: Keten lifinden yapılan bir çeşit iptir. Esneme yapmaması ve sağlamlığı tercih sebebidir.

Kilim: Çulun üst kısmına çekilen kıl veya yün dokuma.

Orlon ip: Çul, eyer ve semerde boncukla birlikte süsleme aracı olarak kullanılan renkli ip.

Pamuk: Eyer yapımında dolgu malzemesi olarak kullanılır. Pamuğun ıslanınca sertleşmesinden dolayı çoğunlukla berdi kullanılmaktadır.

Pamuklu bez: Çulun en alt katmanına çekilen kumaştır.

Sahtiyan: Tabaklanmış, boyanmış ve cilalanmış küçükbaş hayvan derisidir. Genellikle keçi derisi tercih edilir. Semerin ağaç kısımları geçirilmeden önce yatak bölümünün yüzeyine geçirilir. Ayrıca eyerin ön tarafında da kullanılır.

Sırım: Sahtiyanın dilimlenmesiyle elde edilen bir çeşit ip.

³ Paldın: Paldım, kuskun. Yük ve binek hayvanlarının semer veya eyerinin kaymasının önlenmesi için arka ayaklarının kaba etleri üzerinden geçirilen kayış.

⁴ Bkz. Dipnot 4.

Telis/çuval: Pamuk veya kenevirde yapılan kaba kumaştır. Çulun yatak bölümü oluşturulurken kullanılır. Hayvanın ölçülerine göre kesilip dikilir. İçine bedri konulur.

Ustaların Kullandığı Araç-Gereçler

Berdi tarağı: Semer yapımında berdilerin yatak kısmına yerleştirilmeden önce dilimlenmesi gerekir. 50 cm, 20 cm ve 4 cm ölçüleri olan bir tahtanın uç kısmına sivri, kesici metallere yerleştirilmiştir. Berdi tutamları üzerinden geçirilerek dilimlenir (Diyarbakırlıoğlu, 2013, E.T. 2015).

Bıçkı: Sapı ağaçtan yapılan, metal kısmı hilale benzeyen, testere ağzı şeklinde dişli, bir çeşit bıçak.

Biz: İlgi de denilir. Kilimi veya deriyi gerdirmeye işleminde kullanılan ucu sivri metal araçtır.

Boynuz: Genellikle ceylan boynuzu, az da olsa keçi boynuzu kullanılmaktadır. İçerisine keçi kılları yerleştirilmiş ve zeytinyağı dökülmüştür. Çuvaldızın daha rahat kullanılması için boynuzun içine batırılarak yağlanması sağlanır. Ayrıca boynuzdaki kavislerin ustanın parmaklarına tam olarak oturması, gerdirmeye işleminde kolaylık sağlamaktadır. Bunun yanında boynuzun sivri uç kısmı dikişleri sağlamlaştırmada kullanılır.

Çul tokmağı: Tokaca benzeyen, ondan daha küçük ebatlarda bir araç. Çulun düzeltilmesi, berdilerin yerleşmesi için kullanılır. Demir tokmağın hem ustayı yorması hem de berdileri ezmesi nedeniyle tercih edilmediği belirlenmiştir.

Çuvaldız/kıyık: 25-35 cm arasında değişen uzunlukta ucu içe doğru kavisli dikiş aracıdır. Adıyaman ve Kahramanmaraş'tan gelen iki çeşidi kullanılmaktadır. Uzun olanı kaş kısımların dikiminde, kısa olanı yüzlemede tercih edilir.

Delgiç/üdürgü: Semer yapımında ağaç kısımların delinmesi için kullanılan metal araç.

El demiri: Demir, semerci demiri gibi adlarla da anılır. Yatak kısmına berdilerin itilmesi ve düzeltilmesi için kullanılan, ucu "v" şeklinde, boyu yaklaşık 1 metre uzunluğunda bir metal araçtır.

Kefene: Demir veya tunçtan özel dökümle yapılan, ortasında çuvaldızın baş kısmının oturması için üç çukur bulunan, deriyle işaret parmağına ve bileğe geçirilen bir araçtır. Dikiş esnasında çuvaldızın avuç içini yaralamaması ve daha seri çalışmak için kullanılır.

Keser: Semer yapımında ağaç kısımları tutturmak için ve yanlış çakılan çivileri sökmek için kullanılan sapı ağaç, ucu demir araç.

Makas: Büyük kırkım makası tercih edilir. Yapım aşamasında çuval, halı, kilim, keçe gibi malzemeyi kesmekte ve işin son aşamasında çulun arka kısmında kalan fazlalıkları düzeltmekte kullanılır.

Ölçü ipi: Hayvanın cüssesine göre çul yapılacağı zaman üzerine düğümler atılarak ölçünün belirlendiği ip.

Pergel: Eyer yapımında açığı ayarlamak için kullanılan metal araç.

Semerci demiri: Demir, el demiri, bel demiri, yan demiri.

Palanın (Çulun)Yapımı

Gaziantep'te mesleği devam ettiren ustalardan (K-1, K-3, K-5, K-6, K-7) yapılan derlemelere ve yazılı kaynaklardan (Taner, 1986; Levent, ET 2015) alınan bilgilere göre palanın (çulun) yapımı şu şekildedir:

Palanın yapımına öncelikle ölçü alınarak başlanır. Palancılar ölçü ipi denilen, üzerine düğümler atılan bir ipe hayvanın sırt ölçüsünü belirlerler. Gözlemlerimizde ise hayvanın ölçüsü alınmadan standart boyla palan üretildiği de tespit edilmiştir. Ustalar göz kararı veya karış hesabıyla belirledikleri ebatlarda büyük, orta, ufak diye ürün çıkarmaktadırlar. Ortalama bir ürün 12-15 kg ağırlığında, sırt boyu 120 cm, etek boyu ise değişmekle birlikte 130-140 cm civarındadır. Hangi ebatta ürün yapacağına karar verildikten sonra keçe ayarlanmaktadır. Palanda genellikle dört kat keçe kullanılır. Keçeler üst üste konulduktan sonra, kirkir dokumadan veya kaput bezinden oluşan alt çulu denilen kısım da aynı ölçüde ayarlanır. Üst tarafa ise kenevirten dokunan telis serilir, berdilerin dağılmasına engel olması için naylon çuval da yerleştirilmektedir. Bu esnada hayvanın sırt kemiğine denk gelen bölgenin içi doldurulmayacak şekilde (hazna deliği) düzenlenmesi yapılır. Bu bölge aynı zamanda erkek binicinin sağlığı için de boş bırakılmaktadır. Şiltenin bu parçaları üst üste konulduktan sonra sıрма veya üzleme (yüzleme) denilen aşamaya geçilir. Şiltenin ön kısmı dikim sonrasında berdi ile doldurulmak üzere açık bırakılır. Diğer üç yan ve balık kısmı dışında kalan etek bölgesi 2-3 cm'lik aralıklarla sıkı bir şekilde dikilir. Balık, palanın hayvanın sırtına yerleşen, berdiyle doldurulmuş kısmıdır. Şeklinden dolayı bu adı almaktadır. Dikim aşamasında palancı kıyık da denilen çuvaldızı kullanmaktadır. Çuvaldız kullanılırken avuç içine kefene denilen alet de yerleştirilmelidir. Kefene çelikten yapılmış, çuvaldızın arka ucunun oturması için üç-dört gözden oluşan, ince kayışla üç yerden parmaklara geçirilen bir alettir. Kefenenin işlevi avuç içinin zarar görmesini engellemek ve dikim işini kolaylaştırmaktır. Ustalar daha seri çalışabilmek için bir de içi keçi kılı ile doldurulmuş ve zeytinyağı dökülmüş ceylan boynuzunu kullanırlar. Çuvaldızın boynuza batırılarak tozunun giderilmesi ve yağlı çuvaldızın kalın keçe ve çul parçalarından daha kolay geçmesi sağlanır. Boynuzun ayrıca ip sarmada ve dikişleri gerdirmede de kullanıldığı gözlemlenmiştir.

Şiltenin arka ve yan bölgeleri sağlam bir şekilde dikildikten sonra boş bırakılan ağızdan balık bölümünün doldurulması işlemine geçilir. Balık, ortası palanın (çulun) iki yana doğru esnemesi için boş bırakılan iki bölmeden oluşan, hayvanın sırtına temas eden bölümdür. Daha önceleri Gölbaşı (Adıyaman) ve Bitlis'ten getirilmekteyken, oralandaki bataklık alanların kurutulması üzerine günümüzde Afyon'dan getirilen berdi, önce bağ şeklinde ele alınır, ortadan ikiye bükülüp ağız kısmından içeri yerleştirilir. Palanın bu iç kısmı kabaca doldurulduktan sonra semerci demiri denilen 1 m'lik bir araçla (balık süreceği) berdilerin yerleştirilmesi, uç kısımlardaki boşlukların giderilmesi sağlanır. Ayrıca üst kısımlardaki boşlukların giderilmesi için zaman zaman tokmakla vurulur. Yaklaşık 50 cm ve 80 cm'lik kenar uzunluklara sahip balık kısmı berdilerin iyice yerleştirilmesiyle sert bir şekle bürünür. Dolumdan sonra yatak kısmı etrafındaki dikişler gerdirilerek boşluklar giderilir. Daha sonra balık kısmının etrafı bir kez daha dikilerek bu bölüm tamamlanır. Çatı ipiyle balıklarının birbirinden ayrılması sağlanır.

Palancılıkta (çulculukta) ustalık gerektiren, hassas bir şekilde ayarlanması gereken kısım ise ön kaştır. Şilte ve balık kısımları yapıldıktan sonra palanın ön tarafına yerleştirilen, ön tarafa yükseklik veren, yatak kısmının bükülerek şekil almasını sağlayan kısım bu kaştır. Berdilerin bağ hâlinde alınıp telise veya çuvala sarılmasıyla balık sarma denilen parça oluşturulur. Bu parça keçe ve çulla birleştirilip ana yapıya dikilir. Ön kaş adı verilen bu parçanın üzerine tutmak veya ip bağlamak için bir halka dikilir. Tutmaç adı verilen bu halkadan, arka kaş adı verilen keçe parçalarıyla yükseklik kazandırılan yere de dikilir. Bu işlemlerden sonra en üst katmanı için halı veya kilim yerleştirilir. Fazlalıklar kesilir, tutmaçlar için delikler açılır, bizlerle halının gerdirilmesi sağlanır, dikim işlemine geçilir. Daha kalın bir tabaka ortaya çıktığı için hem bu esnada hem kaş kısmın dikiminde uzun çuvaldız kullanılır. Daha sonra kaş kısmının da kaplanması gerçekleştirilir. Müşterinin talebine göre kaş kısımları deri ile kaplanabilir. Son aşamalarda zikzaklı dikişlerle, püskül ve boncuklarla süslemeler yapılır. Makasla da arka kısımda yer alan fazlalıklar kesilerek arka tarafa düz bir görüntü verilir. Palana (çula) son olarak

hayvana bağlanmasını sağlayan kayışlar/ kemerler dikilir. Bunlara farklı adlar verilmektedir. Hayvanın kuyruk altından geçirilene *kuskun* ve bunun bele gelen parçasına *aşırtmaç*, karın kısmına bağlanana *kolan* denir. Ayrıca hayvanın boynuna gelecek şekilde de bir *kayış* dikilir.

Gaziantep'te Mesleğin Günümüzdeki Durumu ve Ustalar

Semer üretimi Gaziantep'e bağlı Nizip ve Merkez Şahinbey ilçelerinde devam ettirmeye çalışılmaktadır. Tespit edilen sekiz usta bu alanla ilgili palan, çul, eyer, kedene ve hamut üretimini gerçekleştirmektedirler. Her ne kadar geleneksel mesleklerin çoğu için kullanılan 'kaybolan meslekler' ifadesi bu alan için de söz konusuysa da bu işe gönül vermiş genç ustaların geleneksel bilgiyi aktarmada rol alabilecekleri aşikârdır. Görüşme yapılan ustalardan kendileri hakkında bilgi ve ürünlerin özellikleri, yapımı derlenmiştir.

Çulcu Mustafa lakabıyla tanınan Mustafa Dokuyucu (K-1), 1949 yılında Nizip'te doğmuş ve mesleğe baba mesleği olarak küçük yaşlarda başlamıştır. Babası Bayram Dokuyucu'nun geçmişte Kahramanmaraş'a ve diğer yakın illere yük götürüp getirdiğinden, aynı zamanda semer yaptığından bahseden ustamız, eskiden semerin önemini büyük olduğunu vurgulamaktadır. Mustafa Usta, özellikle kaçakçılığın yaygın olduğu dönemlerde elli-yüz hayvanla kaçağa gidildiğini ve kendilerinin ürettikleri eşyaların müşterisinin çok olduğunu anlatmaktadır. Çıraklık döneminde getir götür işlerinin yanı sıra ip sardırma gibi işler yapan Mustafa Usta kalfalığa geçtiğinde çulların etek kısımlarını dikmeye başlamıştır. Kendisi de çırak olarak oğlunu yetiştiren kaynak kişi, gelecekte bu mesleğin devam edeceğine pek inanmıyor. Şimdilerde yaptıkları ürünleri Adıyaman ve Malatya'ya gönderen usta, ürün büyük olursa ismine *palan*, biraz daha küçük olursa *çul*, yük taşımak için değil de binmek için yapılanlara da "*maereke*" (*eyer*) denildiğini belirtmektedir. Ona göre yapılan ürünün en önemli niteliği hayvanın üzerinde dengeli bir şekilde durmasıdır. Bunun için ürünler yapılırken hayvanın boynundan (oma, omuz tepesi, cidago) sağrı kemiğine kadar ölçülerek yapıldığını ve ürünleri boyut olarak büyük, orta ve ufak diye üç şekilde ayırdıklarını belirtmektedir. Ayrıca ürünlerde renk olarak genellikle beyaz, siyah ve kırmızıyı tercih etmektedir. Gençlik yıllarında bir çulu iki günde yapabilen ustamız şu anda yaşlı olduğundan dolayı aynı ürünü üç dört gün gibi bir sürede yapabilmektedir. Emeklerinin karşılığını pek alamadığından yakınan Mustafa Usta'nın tek tesellisi ise kahvede boş yere oturacağına burada hâlâ mesleğini devam ettiriyor olmasıdır. Mustafa Usta yanında 1972 doğumlu oğlu İbrahim Dokuyucu (K-4) ile birlikte çalışmaktadır. İbrahim Usta da yedi yaşında çırak olarak başladığı bu işi temsil eden genç ustalardandır.

Nizip ilçesinde Uzunçarşı'daki dükkânında Mustafa Polat (K-6) ve Halis Özerol (K-5) ile birlikte mesleği devam ettiren bir diğer usta Şih Müslüm Dokuyucu (K-3), 1956 yılında Nizip'te doğmuştur. Babasının ve dedesinin katırcılıkla uğraştıklarını ve kendilerine lakap olarak "Bayram Şiho'nun Uşakları" denildiğini söyleyen ustamız, babasından öğrendiği mesleği 1960'lı yıllardan beri devam ettirmektedir. Babası ise bu mesleği Gaziantep'te "Halepli" lakabıyla anılan bir ustanın öğrenmiş. Başka bir yerde iş yerleri ve depolarının olmadığını söyleyen Şih Müslüm Usta, ürünleri buradan yapıp sattıklarını ifade etmektedir. Ayda ortalama on beş-yirmi çul yapabilen ustamız, genellikle tamirata zaman ayırdıklarını, yeni ürün talep edenin pek olmadığını belirtmektedir. Geçmişteki işlerinin kalmadığından bahseden Şih Müslüm Usta, mesleğin zorluğundan dolayı da çırak yetiştiremediklerini ifade etmektedir. "Önceden her evde birkaç tane eşek olurdu, şimdi her evin kapısında traktör var" diyerek sözlerine devam eden usta, bu mesleğin makine kullanımıyla da yapılamayacağını, yapım işinde her şeyin omuz ve bilek gücüyle halledildiğini söylemektedir. Mesleğin geleceği konusunda ümitsiz olan usta, kendi kuşaklarıyla birlikte mesleğin sonlanacağını düşünmektedir.

Şıh Müslüm Usta ve Mustafa Polat (K-6) ile birlikte geniş bir dükkânda çalışan Halis Özerol (K-5) 1980, Nizip doğumludur. Dayısı Ali Danaoğlu'ndan küçük yaşlarda mesleği öğrenmiş, altı-yedi yıl kadar sonra çıraklığını bitirmiş, bundan altı-yedi yıl sonra ise kalfalığını tamamlamıştır. Çıraklık yıllarında genellikle getir götür işlerini ve çulların yüz kısımlarını diktiğini söyleyen Özerol, kalfalık yıllarında ise palanın iç kısımlarının dikimini yapmıştır. Ustalık dönemi ise işin en zor kısmıdır diyerek usta olabilmek için kaş kısmını yapabilmeyi gereğini vurgulamaktadır. Ustalığın bir diğer önemli yanı olarak da yaptıkları ürünün hayvanın sırt kısmında dengeli ve düzgün bir şekilde durmasının gereğini vurgulamaktadır. Kendisinden çulun yapılışını gözlemlediğimiz Halis Usta, bu meslekte her bir araç-gerecin ve kullanılan malzemenin ayrı bir öneme sahip olduğunu ve bunlardan birinin eksik olmasının ortaya sağlıklı ürün çıkarmaya engel olacağını ifade etmektedir. Unutulmaya yüz tutan mesleğin geleceği konusunda ise ümitsizdir.

Müslüm Dokuyucu (K-2) da babası Habeş Usta'dan öğrendiği mesleği aynı caddedeki küçük dükkânında devam ettirmektedir. Genellikle semer tamiri, çul ve kedene yapımıyla meşgul olan usta, traktörle birlikte bu işin cazibesini yitirdiğini, yetiştirdiği çırakların başka işlere yöneldiğini ve artık çırak bulamadığını belirtmektedir. Mesleğin geleceği konusunda ümitsiz olan Müslüm Usta yaptığı ürünleri genellikle Malatya'ya göndermektedir. Müslüm Usta semer yapımı konusunda ise şu bilgileri vermektedir:

İlk olarak semerin ağacı yapılır, daha sonra iç kısmını yaparlar ve sonra üzerine deri çekerler. Deriyi çektikten sonra ağacın içine koyarak keçesini çekerler. Zor bir işçiliği olan semerin yapılması ortalama iki gün kadar sürer. Semerin ön kaş kısmı gürgen, arka kaş kısmı ise zindiyan ağacından yapılır. Ön tarafta bulunan başparmak kısmı da zindiyan ağacından yapılır. Bu kısım yük çekerken ip bağlamaya yarar. Arka tarafında ise yine ip bağlamak için "kocacık" isimli metalden yapılan bir bölüm vardır. Orta kısımda binen kişinin oturduğu kısım deriden yapılmaktadır. Bu kısmın içinde berdi vardır. Hayvanın sırt kısmına gelen yerde ise keçe kullanılmaktadır. Yan taraflarına ise isteğe göre süslemeler yapılabilir. Bir semer ortalama 15 kg civarındadır. Semerin arka tarafında bulunan ve hayvanın karnının altından geçirilerek semere bağlanan kayışa ise kuskun denir.

Mesleğini el sanatlarıyla ilgili ürünlerin yoğun bir şekilde yer aldığı bedestenlere yakın bir yerde, Boyacı Camii civarındaki küçük dükkânında devam ettiren semerci Ali Danaoğlu (K-6) küçük yaşlarda babası Mehmet Danaoğlu'ndan semerciliği öğrenmiş ve kırk yıldan bu yana işi yürütmektedir. Baba mesleğinin geçmişinin uzun yıllara dayandığını belirten Ali Usta, babasının da bu mesleği kendi babasından öğrendiğini söylemektedir. Babasının döneminde Nizip'te Kasım Erbay, Mahmut Şark ve Ali Dokuyucu gibi eski ustalardan bahsetmektedir. Çıraklık döneminde babasının eli altında çalışıp berdi ıslama ve malzeme getir götür işini yapan Ali Usta'ya, on altı yaşına geldiğinde babası tarafından kalfalık verilmiştir. Meslek gün geçtikçe unutulup kaybolduğundan dolayı günümüzde çırak yetiştiremediğinden bahseden usta, kimsenin bu mesleğe çırak yerleştirmedeğinden ve eskiye göre bu işin geçim şartlarını sağlayabilecek düzeyde bir gelir getirmediğinden söz etmektedir. Semerciliğin geçmiş dönemlerde popüler bir meslek olduğunu ancak günümüzde pek bir getirisi olmadığı için insanların bu mesleği unutmaya başladığını dile getirmektedir.

Ali Usta, yurt içinde birçok il ve ilçeye semer, eyer, palan ve çul üretilip göndermiştir. Şimdilerde yaptığı ürünleri saraç olan oğlu kendi dükkânında müşterilere sunmaktadır. Kendisinin herhangi bir sosyal güvencesi olmadığını belirten Ali Usta, "bu yaştan sonra da başka bir iş yapamayacağım için mecburen işime devam ediyorum" demektedir. Günde ancak bir ürün çıkartan usta, ortalama bir ürünün maliyetinin 75 TL civarında olduğunu, satış fiyatlarının da 125 TL olduğunu söylemektedir. Kendi yaptığı ürünlerde bazı özel teknikleri kullandığından bahseden Ali Usta, malzemeler kaliteli olduğu zaman bu ürünlerin fiyatının 200-250 TL'yi bulduğundan da söz etmektedir. Ürünün yapım aşamasında kullanılan kilimler, halılar, keçeler daha kaliteli olunca yapım tekniği ve işçiliğinde daha çok emek gerektirdiğini söyleyerek fiyat farklılığının sebebinin açıklanmaktadır.

Ali Usta, ‘Maraş yuları’ dediği bir eyerin Türkiye’de sadece kendisi ve Maraş’ta yaşayan seksenli yaşlardaki Şaban Usta tarafından üretildiğini belirtmektedir. Yaptıkları ürünleri daha doğuda cirit oynayanların tercih ettiğini, batıda ise özellikle rahvan yarışlarında kullanıldığını söylemektedir. Ayrıca İzmir, İstanbul gibi şehirlerde lunaparkta Midilli atlarında kullanılmak üzere eyerler de yapmıştır. Ali Danaoğlu eyer yapımı konusunda şu bilgileri vermektedir:

İlk başladığımız temeli dediğimiz telis, telisi seriyoruz. Bunların kalıpları var. Ölçülerine göre onları yapıyoruz. İçine berdi dediğimiz kamışlardan doldurduktan sonra önünü dikiyoruz. Daha sonra hızarda yapılan eyer ağacı adlı ağacı (ters V şeklinde) ön tarafına yerleştiriyoruz. Bunu taktıktan sonra tekrar pamuk döşüyoruz. Pamuktan sonra el dokuma kırmızı halıyı döşüyoruz. Ondan sonra Maraş’tan gelen deriyi ön ve arka kısımlarına dikiyoruz. Ön ve arka kısımları deri olur. Ön ve arka kısımlarında deri kullanılıyor. Orta kısım halı olunca ön ve arka kısımlarda deri oluyor. Halıyı tutması için deri kullanılıyor. Üst işlemi bittikten sonra atın sırtına gelen kısmı komple keçe oluyor. Hayvanı incitmemek için keçe kullanılıyor. Yazın hayvanın terini çeker, kışında hayvanı sıcak tutar. Keçenin böyle bir özelliği var. Berdi hafif olduğu için kullanılıyor. Normalde eskiden biz bunu içine pamuk doldururduk. Bir iki tane şikâyet geldi pamuktan. Hayvanın orta yerinde yaralama yapmış. Terlediği zaman sertleşme yapıyor. Ama berdi de öyle bir şey yok. Kauçuk gibi esneme yapar devamlı. Şu anda berdi kullanıyoruz daha elverişli olduğu için. İki renk keçe oluyor, siyah koyunun yününden ve beyaz koyunun yününden yapılıyor. Kalitesi fark etmiyor, sadece renk değişikliği oluyor. Bir kat telis, bir kat berdisi, bir kat keçesi, bir kat pamuk, bir kat halı, bir kat altının büyük keçesi, bir de derisi toplam yedi kat olur. Daha diğer yanları için süsleme ve püskülleri de var. Süslemelerde boncuk, orlon ip kullanılır. Süslemelerin belirli isimleri vardır. Bunlara uzun örme, kısa örme denilir. Uzun örme dediğimiz yarım metre kadar falan olmaktadır. Müşteriler bazen süslemelerin uzun olmasını istiyor, bazen de kısa olmasını istiyor. Müşterilerin isteğine göre yapılıyor. Metal çok fazla kullanılmıyor. Bazen komple deri olarak yaptığımızda yan taraflarına metal süsleme kullanıyoruz. Osmanlı’nın kullandığı eyerler vardı yanları hilal şeklinde. Onlara istek olursa onları yapıyoruz. Onlar pahalı olduğu için müşteri genellikle bunları tercih ediyor. Boyutları atın büyüklüğüne ve küçüklüğüne göre ayarlıyoruz. Büyük olanın uzunluğu 55 cm. Geçenlerde Midilli için yaptık. Onlar küçük olanlardı. Onun ölçüleri 40 cm idi. İzmir’e yaptık 50 adet kadar.

Ürünlerin yapımında kullanılan berdinin Afyon, Bitlis ve Adıyaman’a bağlı Gölbaşı ilçesinden geldiğini söyleyen Ali Usta, keçeyi ise Kahramanmaraş’tan getirtmektedir. Kullandığı araç gereçlerden ise bıçak, makas, çuvaldız ve kefenenin önemine dikkat çekerek bunların içerisinde en önemlisinin eline taktığı kefene olduğunu ifade etmektedir. Avuç içini yaralamamak için kullandığı elli yıllık kefeneyi Adıyaman’da Boğuz Usta’nın yaptığını, şimdi ise onun kalfası olan yetmişli yaşlardaki Nüfer Usta’nın bu tip araçlar yapmaya devam ettiğini belirtmektedir.

Gaziantep’te çul, semer, palan, eyer dışında bu meslekle ilgili hamut ve kedene gibi araçlar da üretilmektedir. Mustafa Karayel (K-8) Şahinbey Mahallesi’nde küçük dükkânında sadece hamut yapımıyla meşguldür. Hamut baklava dilimine benzer bir şekilde yapılan, içi berdi ve keçeyle, dış düzeyi ağaçla çevrelenmiş, araba çekiminde atın boynuna asılan bir araçtır. Mustafa Karayel, ustası Hamutçu Muhtar’dan öğrendiği mesleği yirmi beş yıldır icra etmektedir. Bu meslek grubuyla ilgili bir diğer ürün ise kedenedir. Kedene tarla sürme işinde hayvanlarının boynuna geçirilen, ağaç kısımların olmayışı yönüyle ondan farklılaşan, balık sarma adı verilen berdi topunun telisin içine konulmasıyla yapılan, dışına keçe ve deri yüz çekilen bir araçtır. Gaziantep’te hemen her usta kedene yapmakla birlikte Şahinbey Mahallesi’nde, Mustafa Karayel’in dükkânının karşı cephesinde sadece kedene işiyle uğraşan Mehmet Danaoğlu yer almaktadır. Mehmet Usta işi bırakıp bir müddet İstanbul’a gitse de Gaziantep’e geri dönmüş ve üç yıldır mesleğini icra etmektedir.

Sonuç

Türk Bozkır Kültürüyle şekillenen ve yeni coğrafyalarda yeni terkiplerle günümüze kadar gelen semercilik, farklı adlandırmalarla ürünlerini ortaya koymaktadır. Gaziantep’te çul ve palan adlarıyla yaşatılan semercilik şehir merkezi ve Nizip’te faaliyet gösteren az sayıda ustanın gayretiyle ayakta kalmıştır. Nizip ilçesinde tarım faaliyetlerinin önemi, bazı köylerin

engebeli araziye sahip oluşu, çevre illerle ilişkiler, yakın dönemlere kadar kaçakçılık gibi faaliyetler bu ilçede üretimin devamlılığını sağlamıştır. Ancak tarımda makineleşme bu alanda çalışan ustaların en büyük sıkıntısıdır. Traktörün etkisi kadar, son dönemde yaygınlaşan çapa makinelerine römork takarak engebeli arazide yük taşıma işi artık hayvan gücüne olan ihtiyacı en aza indirmiştir. Semercilerin ürettikleri palan, çul, eyer, kedene, hamut gibi ürünlerin farklı ticarî alanlara taşınması ise henüz gerçekleştirilememiştir. Dekoratif amaçlı dinlenme tesisleri, çay bahçeleri gibi açık hava mekânlarında semer örneklerine ve süs eşyası olarak minyatür tarzda ortaya çıkarılmış ürünlere rastlansa da bunlar son derece kısıtlıdır. Ürünün işlev dönüşümü sağlayarak yaygın kullanım içinde yer edinmesi sağlanmalıdır. Dekoratif ürünlerin yanında, kapalı ve açık mekânlar için koltuk veya tabure şeklinde semerlerin tasarlanması mesleğe nefes aldırabilir. Ayrıca yaygınlaşan at çiftliklerinde, lunaparklarda, turistik beldelerde ata binme işinde ince kumaştan yapılan ürünlerin yerine; eyer, semer tarzı ürünlerin kullanımını hem havyan sağlığı için hem de mesleğin canlanması için uygulanmalıdır. Ürünlerin kültür turizmi alanına sokulabilmesi yeni ustaların da ortaya çıkmasını sağlayacaktır.

El sanatları, 20. yüzyılın son çeyreğinde gerek sahil turizminde gerekse kültür turizminde doğal bir şekilde yer bulmuştur. Bu doğal yer edişle kültür ürünlerin geleceğe taşınması konusunda bir kapı açılmıştır. Ancak sunumda ve aktarımda ürünün yanlış sunumu veya yöreye ait olmayan ürünün o yöreye indirgenmesi gibi problemleri de beraberinde taşıyan bir turizm anlayışı doğmuştur. Son zamanlarda geleneksel el sanatlarının turizm endüstrisi içerisinde daha bilinçli bir şekilde değerlendirilmesinin gerekliliği anlaşılmıştır. Bu doğrultuda halk biliminin temel çalışma alanlarından birisi olan el sanatlarının sosyal bilim alanınca disiplinlerarası çalışmalarla ele alınmasının önemine dikkat çekilmeye başlanmıştır (Beyazıt vd., 2012, s. 901). Kültür turizminin ekonomiye katkısı Avrupa Birliği'ne bağlı ülkelerde ve Uzak Doğu ülkelerinde otuz yılı aşkın bir süredir fark edilmiş ve çalışmalar bu doğrultuda yürütülmüştür. Hong Kong'un 1990'lı yıllarda turizm gelirlerinin yarısının hediyeelik eşyalardan sağlandığı gerçeği konunun ekonomik anlamdaki önemini somutlaştırmaktadır (Can, 2013, s. 62). Türkiye'de turizmle geleneksel el sanatları arasındaki ilişki doğal, kontrolsüz ve ticarî kaygılarla ortaya çıkmış bir ilişkidir. Ait oldukları yörenin birer imgesi konumundaki el sanatları, bu kontrolsüz ilişkiden olumsuz etkilendiği durumlar yaşanmıştır. Özellikle ticarî kaygılar, müşterinin algısı ve ön bilgileri, yanlış seçilmiş ürünlerin imge olarak sunulmasına neden olmuştur. İstanbul turizm endüstrisinde fesin ve dansöz kıyafetinin imgeleştirilip sunulması bu bahse bir örnektir. Gaziantep gibi imgeler açısından zengin bir şehirde de bu tarz durumların yaşanmaması için tek bir ürünü öne çıkarmak yerine, somut ve somut olmayan kültürel mirası bütüncül bir yaklaşımla değerlendirmek daha sağlıklı sonuçların alınmasını sağlayacaktır. Gaziantep'in konumu ve sahip olduğu birikimi kültür turizmi için son derece önemlidir. Şehrin paydaşlarının bu konuya eğilerek çok yönlü çalışmalar yapmaları ve iç-dış turizmden önemli girdilerin şehir ekonomisine katkı sağlamaya başladığı söylenebilir. Bir yandan tarihî zenginlikler, bir yandan şehrin mutfak kültürüyle UNESCO'nun "Yaratıcı Şehirler Ağı"na dâhil edilmesi (Aralık 2015), bir yandan da halkın kültür bilinci Gaziantep'te geleneksel el sanatlarının bugünkü konumdan daha ileri bir konuma yükseleceğine işaretler.

Türkiye'de yaygın bir şekilde rastlanılan semerin ise tek başına bir imge olarak bir şehirle özdeşleşmesi pek mümkün görülmemektedir. Semerciliğin Gaziantep kültür turizmindeki rolü de diğer geleneksel mesleklerinki kadar netleşmiş değildir. Semerin kullanım alanları, hacmi, üretimdeki güçlükler, işlev dönüşümünü henüz tamamlamamış olması başlıca problemlerdir. Öcal Oğuz'un da ifade ettiği gibi "El sanatlarının müze dışı gereksinimler dışında üretiminde, ticarî işlevsellik ve imgesellik vurgusunu dikkate alan planlamalar yapılmalıdır. Ulusal kalıtı, küresele olduğu gibi sunmak, hiçbir şeyi sunmamak demektir" (Oğuz, 2002, s. 10). Bu doğrultuda Kültür ve Turizm Bakanlığı ile diğer ilgili kurumların ortaklaşa yapacakları işbirliği ve çalışmalar, ustaların özgünlük, yaratıcılık, eğitimcilik

ve aktarıcılıklarıyla birleşince semer de bütüncül kent kültür turizmi içerisinde kültür ekonomisine katkı sağlayabilir. Aynı zamanda semer ve semercilik de geleceğe taşınabilir.

Kaynakça

- Aksoy, Ömer Asım (1941). Gaziantep Ağzından Ata Sözleri. Ankara: TDK Yayınları.
- Aksoy, Ömer Asım (1984). Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü. Ankara: TDK Yayınları.
- Beyazıt, Murat vd. (2012). “Geleneksel El Sanatlarının Bölge Turizmine Etkisi: Güneydoğu Anadolu Bölgesi”. Yaşayan Bilim Dergisi, S.1, ss: 899-908.
- Can, Mine (2013). “Geleneksel Türk El Sanatlarının Turizme ve Ekonomiye Katkısı”. Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi, C.5, No:2, ss:259-266.
- Çitçi, Hasan Remzi ve Şakir Sabri Yener (1971). Osmanlı Devletinin Son Yıllarında Gaziantep’te Sanat ve Ticaret Dalları, Gaziantep, Yeni Matbaa.
- Dağlı, Yücel vd. (2003). Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi. C.1 (2). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Diyarbakırlıoğlu, Mehmet Ali (2013). Kaybolan Meslekler ve Son Ustalar. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Diyarbakırlıoğlu, Mehmet Ali (ET 2015). “Semercilik”. www.diyarbakirlioglu.com
- Diyarbakırlıoğlu, Nejat (1972). Hun Sanatı. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Durmuş, İlhami (1997). “Bozkır Kültürünün Oluşum ve Gelişiminde At”. Gazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi 1 (2).
- Eren, Hasan (1999). Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Kafesoğlu, İbrahim (1998). Türk Millî Kültürü. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Levent, Cumali (ET. 2015). “Palancılık”. www.malatyapedia.com
- Merçil, Erdoğan (2000). Türkiye Selçuklularında Meslekler, Ankara, TTK.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2012). İllere Göre Geleneksel El Sanatlarımız. Ankara: MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü.
- Oğuz, M. Öcal (2002). “Ulusal Kalıtın Küreselleştirilmesi ve Türk El Sanatları”. Millî Folklor, S. 54, ss: 5-10.
- Pakalın, Mehmet Zeki (1971). Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü. C. II. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Şemseddin Sami (1996). Kamûs-ı Türkî. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Taner, Nuri (1986). “Bir Halk Sanatı Olarak Semercilik ve Türkiye’de Bu Sanatla İlgili Terim, Deyim ve Araçlar”. III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri. C.5, Ankara: Başbakanlık Basımevi, ss: 377-398.
- Yıldırım, Dursun (2000). “Türk Sözel Kültüründe Süreklilik”. *Türkbilig*, 2000/1, ss: 32-45.

Kaynak Kişiler

- K-1: DOKUYUCU, Mustafa (1949). Nizip. Çul, palan, eyer ustası (Şıhlar Mahallesi, İzzet Efendi Caddesi, No:23 Nizip-Gaziantep).
- K-2: DOKUYUCU, Müslüm (1960). Nizip. Semer, çul, kedene ustası (Şıhlar Mahallesi, İzzet Efendi Caddesi, Nizip-Gaziantep).
- K-3: DOKUYUCU, Şihmüslüm (1956). Nizip. Semer, palan, çul ustası (Şıhlar Mahallesi, İzzet Efendi Caddesi, No:40 Nizip-Gaziantep).
- K-4: DOKUYUCU, İbrahim (1972). Nizip. Çul, eyer ustası (Şıhlar Mahallesi, İzzet Efendi Caddesi, No:23 Nizip-Gaziantep).
- K-5: ÖZEREOL, Halis (1980). Palan ve çul ustası (Şıhlar Mahallesi, İzzet Efendi Caddesi, No:39/B Nizip-Gaziantep).

K-6: POLAT, Mustafa (1978). Çul ustası (Şıhlar Mahallesi, İzzet Efendi Caddesi, No:39/B Nizip-Gaziantep).

K-7: DANAĞLU, Ali (1966). Palan ve eyer ustası (Boyacı Mahallesi, Bummuç Sokak, no:12, Şahinbey-Gaziantep).

K-8: DANAĞLU, Mehmet (1972). Kedene ustası. (Şahinbey Mahallesi, Kalender Sokak, no:15, Şahinbey-Gaziantep).

K-9: KARAYEL, Mustafa (1959). Hamut ustası (Şahinbey Mahallesi, Kalender Sokak, no: 18/B, Şahinbey-Gaziantep).

Görseller

Görsel 1: İçine keçi kılı ve zeytinyağı konulmuş, çuvaldızı yağlamakta kullanılan ceylan boynuzu

Görsel 2: Kefene ve çuvaldızın kullanımı

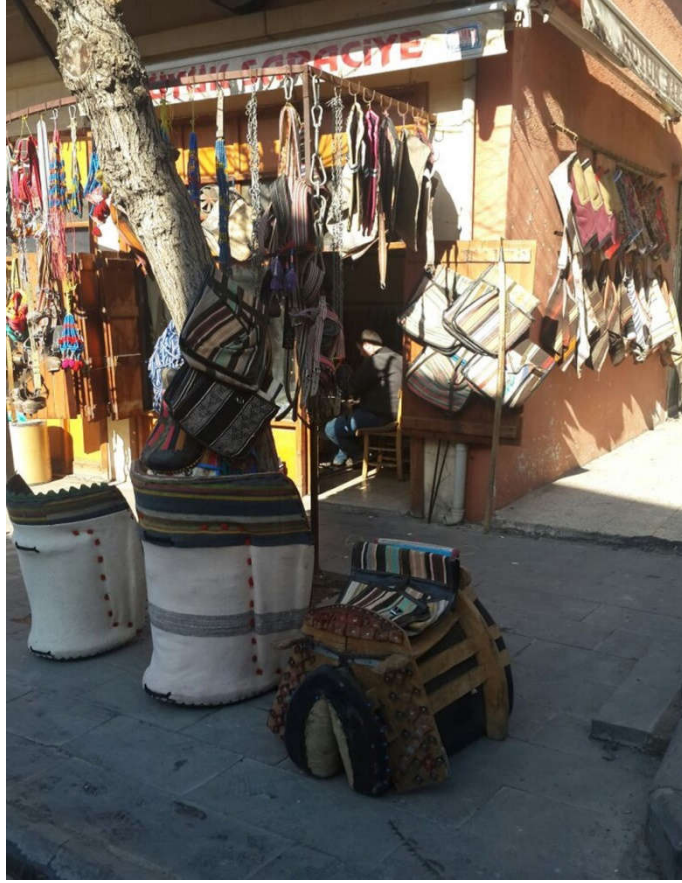
Görsel 3: Çulun etek kısmının dikimi

Görsel 4: Semer

Görsel 5: Palanın yandan görünümü

Görsel: 6: Farklı boylarda çullar ve semer